

VDOVECKÝ DŮCHODOK V DŮCHODKOVOM POISTENÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Mgr. Mikuláš Krippel, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
mikulas.krippel@flaw.uniba.sk

Vdovecký dôchodok v dôchodkovom poistení Slovenskej republiky

Príspevok sa zaoberá právnou úpravou vdoveckého dôchodku ako dávky zo systému dôchodkového poistenia v podmienkach Slovenskej republiky. Príspevok skúma analyticky zákonné podmienky nároku na vdovecký dôchodok a podmienky nároku na výplatu vdoveckého dôchodku. Autor venuje pozornosť aj problematike zániku nároku na vdovecký dôchodok a zániku nároku na jeho výplatu, ďalej určeni sumy vdoveckého dôchodku i problematike súbehu vdoveckého dôchodku a iných dávok dôchodkového poistenia. Príspevok analyzuje podmienky nároku na vdovecký dôchodok a jeho výplatu podľa súčasnej právnej úpravy § 74 a § 75 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, teda v prípadoch, že manželka vdovca zomrela po 1. januári 2004.

The widower's pension in the pension insurance of Slovak Republic

The paper deals with the legal regulation of the widower's pension as the benefit of the pension insurance system in the conditions of the Slovak Republic. The paper analyzes the legal conditions for entitlement to a widower's pension and the legal conditions for payment of a widower's pension. Author pays attention to the issue of loss of the entitlement to a widower's pension and to the issue of loss of the entitlement to a benefit payment. The paper also deals with determining the amount of the widower's pension and with concurrence of claims payment of benefits: widower's pension and the other benefits of pension insurance. The paper analyzes the conditions for entitlement

to a widower's pension and the conditions for payment according to the current legislation of § 74 and § 75 of Act no. 461/2003 Coll. on social insurance, that is, in cases where the widower's wife died after 1 January 2004.

Die Witwerrente in der Rentenversicherung der Slowakischen Republik

Der Artikel behandelt über die Rechtsregulierung der Witwerrente als das Geld von dem Sozialversicherungssystem in dem Rechtsbedingungen der Slowakischen Republik. Man forscht in dem Artikel nach den Rechtsbedingungen des Anspruchs auf die Witwerrente und den Rechtsbedingungen des Anspruchs auf die Auszahlung der Witwerrente. Autor konzentriert sich auch auf das Erlöschen des Anspruchs auf die Witwerrente und deren Auszahlung, weiter auf der Höhe der Witwerrente und auch auf der Problematik des Gleichlaufs von der Witwerrente und anderen Geld in dem Rentensystem. Der Artikel analysiert die Anspruchsbedingungen für die Witwerrente und deren Auszahlung gemäß den geltenden Rechtsvorschriften (laut § 74 und § 75 des Gesetzes Nr. 461/2003 Slg. über die Sozialversicherung), d.h. in Fällen, in denen die Frau des Witwers nach dem 1. Januar 2004 verstorben ist.

Kľúčové slová: dôchodkové poistenie, dôchodok, pozostalostný dôchodok, vdovecký dôchodok, sociálne poistenie, súbeh dôchodkov

Keywords: pension insurance, pension, survivor's pension, widower's pension, social insurance, overlapping of pensions

Die Schlüsselworte: die Rentenversicherung, die Rente, die Hinterbliebenenrente, die Witwerrente, die Sozialversicherung, der Rentengleichlauf

1. Úvod

Vdovecký dôchodok je jednou z dôchodkových dávok, teda dávok zo systému dôchodkového poistenia.¹ V rámci tohto systému patrí do skupiny pozostalostných dôchodkov, kam patrí aj vdovský dôchodok a sirotsky dôchodok. Pozostalostné dôchodky môžu byť priznávané len pozostalým osobám po zomretom poistencovi: ak ide o pozostalého manžela, môže byť priznaný vdovecký dôchodok / vdovský dôchodok a ak ide o pozostalé dieťa, môže byť priznaný sirotsky dôchodok.

¹ Vedecký príspevok bol vypracovaný v rámci výskumného projektu VEGA reg. č. 1/0908/17 pod názvom Zamestnávanie mladých ľudí v čase hospodárskych zmien vo svetle migračnej krízy - nové výzvy pre politiku trhu práce (právny a ekonomický pohľad).

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o sociálnom poistení) už v rámci ustanovení o osobnom rozsahu dôchodkového poistenia ustanovuje, že nárok na dôchodkové dávky má aj manžel, resp. manželka a nezaopatrené dieťa po fyzických osobách, ktoré patria do okruhu povinne dôchodkovo poistených osôb, po osobách dobrovoľne dôchodkovo poistených a po poberateľoch starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku a invalidného dôchodku.²

K 31. júlu 2019 bolo Sociálnou poisťovňou vyplácaných 48 923 vdoveckých dôchodkov.³

Príspevok analyzuje vdovecký dôchodok podľa súčasnej právnej úpravy § 74 a § 75 zákona o sociálnom poistení, teda v prípadoch, že manželka vdovca zomrela po 1. januári 2004. V súčasnosti (na rozdiel od minulosti) je právna úprava vdoveckého dôchodku identická s právnou úpravou vdovského dôchodku v prípade vdov a vdovcov, ktorým zomrel manžel / manželka po 31. decembri 2004⁴, t. j. za účinnosti zákona o sociálnom poistení, a to vzhľadom na znenie § 74 ods. 6 a § 75 ods. 5 zákona o sociálnom poistení.⁵

2. Podmienky nároku na vdovecký dôchodok

Popri základnej podmienke nároku na vdovecký dôchodok, ktorou je sociálna udalosť, resp. chránená sociálna udalosť – úmrtie manželky, môžeme rozdeliť ostatné podmienky nároku na vdovecký dôchodok do dvoch skupín: podmienky nároku na strane oprávneného na dávku a podmienky na strane zomrelej poistenkyne. Podmienkou nároku na strane oprávneného na vdovecký dôchodok je jeho postavenie ako manžela zomrelej poistenkyne (manželský vzťah). Podmienkou nároku na strane zomrelej poistenkyne je splnenie niektorej z alternatív: manželka bola ku dňu smrti poberateľkou starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, manželka mala nárok na predčasný starobný dôchodok alebo ku dňu smrti získala počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok, alebo splnila podmienky nároku

² Pozri § 15 ods. 6 zákona o sociálnom poistení.

³ Počet vyplácaných dôchodkov [online] [cit. 2019-08-30] Dostupné z: <<https://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>>.

⁴ Nároky vdovcov, ktorým zomrela manželka pred 1. januárom 2004, upravujú prechodné ustanovenia zákona o sociálnom poistení.

⁵ Podľa § 74 ods. 6 zákona o sociálnom poistení, na nárok vdovca na vdovecký dôchodok po manželke platia odseky 1 až 5 rovnako (ustanovenia upravujúce nárok na vdovský dôchodok). Podľa § 75 ods. 5 zákona o sociálnom poistení, na určenie sumy vdoveckého dôchodku platia odseky 1 až 4 rovnako (ustanovenia upravujúce sumu vdovského dôchodku).

na starobný dôchodok, alebo manželka zomrela v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. V zásade ide o v rôznych alternáciách modulovanú tzv. poisťnú podmienku na strane manželky, ktorá zomrela, pretože ide o podmienku predchádzajúcej účasti zomretej na dôchodkovom poistení.

2.1. Smrť manželky

Nárok na vdovecký dôchodok vzniká dňom smrti manželky, ktorým je deň úmrtia uvedený v úmrtnom liste alebo ktorým je deň uvedený ako deň smrti, resp. deň, ktorý nezvestná neprežila, v právoplatnom rozhodnutí súdu o vyhlásení manželky za mŕtvu.⁶

2.2. Podmienky na strane oprávneného (vdovca)

Aj keď sa to javí logické, je dôležité spomenúť to, že nárok na vdovecký dôchodok môže vzniknúť len manželovi po zomretej poistenkyňni, teda manželstvo musí trvať ku dňu smrti manželky. Nárok na vdovecký dôchodok má len vdovec a nie rozvedený muž.⁷ Ani prípadné spolužitie pred smrťou v spoločnej domácnosti nezakladá poistencovi nárok na pozostalostný dôchodok po manželovi.⁸

Avšak aj po smrti manželky trvá nárok na vdovecký dôchodok len v prípade, že vdovec po zomretej neuzavrel nové manželstvo. Uzatvorením nového manželstva po smrti (prvej) manželky sa v dôchodkovom poistení akoby pretrhli väzby medzi nimi a nárok na vdovecký

⁶ Konanie o vyhlásenie za mŕtveho je upravené v § 220 až § 230 zákona č. 161/2015 Z. z. (Civilný mimosporový poriadok).

⁷ Najvyšší súd Slovenskej republiky k tomu uviedol v rozhodnutí spis. zn. 7 So 53/2008 zo dňa 16. apríla 2009 (parafrázované): *...Po zániku manželstva rozvodom zanikli všetky práva a povinnosti, vyplývajúce z manželstva. Z uvedeného dôvodu po smrti bývalého manžela navrhovateľky nie je navrhovateľka vdovou po ňom a nespĺňa preto základnú podmienku pre vznik nároku na vdovský dôchodok. Skutočnosť, že navrhovateľka nebola s bývalým manželom rozlúčená cirkevne, nemá vplyv na posúdenie jej nárokov podľa právnych predpisov súkromného práva, platných v čase zániku jej manželstva, ani neskôr; lebo právo cirkevne nie je právnomu poriadku Slovenskej republiky nadradené a nemá pred ním prednosť... ..Skutočnosť, že počas spoločného života s bývalým manželom neraz musela čeliť z jeho strany zlému zaobchádzaniu, ba až týraniu, čo riešila rozvodom ich manželstva, nemá na posúdenie splnenia nároku na vdovský dôchodok vplyv... ..Nárok na vdovský dôchodok podľa § 74 zákona o sociálnom poistení má len vdova a nie na rozvedená žena...* [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <<https://www.nsud.sk/rozhodnutia>>. Pozn. autora: uvedené platí obdobne aj pre muža – vdovca vzhľadom na § 74 ods. 6 zákona o sociálnom poistení, v zmysle ktorého právna úprava vdovského dôchodku a vdoveckého dôchodku je rovnaká.

⁸ Pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky spis. zn. 3 So/210/2007 zo dňa 29. mája 2008 [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <<https://www.nsud.sk/rozhodnutia>>.

dôchodok zaniká. Nárok na vdovecký dôchodok po zomretej manželke v prípade uzatvorenia nového manželstva sa už nemôže obnoviť, a to ani v prípade, že by toto nové manželstvo zaniklo.⁹ V prípade smrti druhej (ďalšej) manželky však môže vzniknúť manželovi, (dvojnásobnému resp. viacnásobnému) vdovcovi, nárok na vdovecký dôchodok po tejto manželke.

2.3. Podmienky nároku na vdovecký dôchodok na strane zomretej poistenkyne

Podmienkou nároku na vdovecký dôchodok na strane zomretej poistenkyne je podľa § 74 ods. 1 zákona o sociálnom poistení splnenie niektorej z alternatív: zomretá bola poberateľkou starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, zomretá mala nárok na predčasný starobný dôchodok alebo ku dňu smrti získala počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok, alebo splnila podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo manželka zomrela v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. V zásade ide o alternatívne formulovanú tzv. poistnú podmienku na strane zomretej, teda podmienku predchádzajúcej účasti manželky, ktorá zomrela, na dôchodkovom poistení.

Získanie požadovaného obdobia príspevkovej (poistnej) doby, alebo doby zamestnania (zárobkovej činnosti), je vo všeobecnosti, popri podmienke existencie sociálnej udalosti, základnou podmienkou nároku na väčšinu dávok zahrnutých do systému sociálneho poistenia. Táto podmienka môže mať rôzne pomenovania.¹⁰

Jednou z možností, ako splniť podmienky nároku na vdovecký dôchodok na strane zomretej poistenkyne, je, že manželka bola ku dňu

⁹ Nárok na vdovecký dôchodok po zomretej manželke však bude trvať, ak by bolo súdom rozhodnuté, že uzatvorené manželstvo je neplatné. Podľa § 16 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa manželstvo, o ktorom súd rozhodol, že je neplatné, považuje sa za neuzavreté.

¹⁰ Dohovor č. 102 o minimálnej norme sociálneho zabezpečenia (čl. 1 ods. 1 písm. f), rovnako ako Dohovor č. 128 o invalidných, starobných a pozostalostných dávkach (čl. 1 ods. 1 písm. i), ju nazýva „čakacia doba“. Nariadenie č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia ju nazýva „dobou poistenia“, v angl. texte „period of insurance“ (čl. 1 písm. t) nariadenia č. 883/2004), v texte nariadenia sa však veľakrát stretáme len s pomenovaním „doba“, v angl. texte „period“. V terminológii slovenského zákona o sociálnom poistení sa používa pojem „obdobie poistenia“, v právnej úprave dôchodkov sa používa konkrétnejší pojem „obdobie dôchodkového poistenia“. Máme zato, že obdobie dôchodkového poistenia, definované v zákone o sociálnom poistení, obsahovo najviac zodpovedá pojmu *doba poistenia* charakterizovanom v nariadení č. 883/2004. Tieto pomenovania vyjadrujú poistný charakter (vecný aspekt) a časové trvanie poistného vzťahu (časový aspekt), čo sú skutočnosti nevyhnutné na nárok na každý dôchodok.

smrti poberateľkou niektorého z priamych (základných) dôchodkov. Nárok na výplatu dávky môže vzniknúť len osobe, ktorá spĺňa podmienky nároku na dávku.¹¹ Nárok na výplatu priameho dôchodku (nárok na výplatu dôchodku vyjadruje spojenie „*poberateľ dôchodku*“), t. j. nárok na výplatu starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku môže vzniknúť len osobe, ktorá spĺňa podmienky vzniku nároku na starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok alebo invalidný dôchodok. Jednou zo základných podmienok nároku na každý z uvedených základných dôchodkov je splnenie podmienky získania určitého zákonom stanoveného obdobia dôchodkového poistenia.¹² Výnimkou je nárok na invalidný dôchodok, ak invalidita vznikla v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania¹³ alebo v prípadoch invalidného dôchodku priznaného podľa § 70 ods. 2 zákona o sociálnom poistení (tzv. invalidita v čase nezaopatrenosti alebo denného doktorandského štúdia do 26 rokov). V zásade ale zákonodarca vychádzal z toho, že ak bol zomretý manžel poberateľom niektorého z uvedených dôchodkov, bola u neho už úspešne testovaná poisťná podmienka získania potrebného obdobia dôchodkového poistenia na tento dôchodok, a preto nie je potrebné už osobitne testovať splnenie poisťnej podmienky na nárok na nepriamy a odvodený dôchodok (vdovecký / vdovský dôchodok, resp. sirotsky dôchodok). V prípade skúmania podmienok na strane zomrelej poistenkyne, ktorej vznikol nárok na predčasný starobný dôchodok, sa dokonca nevyžaduje, aby bola v čase svojej smrti poberateľkou tohto dôchodku, postačí, ak bol predčasný starobný dôchodok v minulosti priznaný (viď formulácia „*ak mal nárok na predčasný starobný dôchodok*“).¹⁴

¹¹ Nie každej osobe s nárokom na dávku vzniká aj nárok na výplatu dávky. Naproti tomu každá osoba s nárokom na výplatu dávky, musí spĺňať podmienky pre samotný vznik nároku na dávku. Podľa § 109 ods. 2 zákona o sociálnom poistení nárok na výplatu dávky vzniká splnením podmienok ustanovených týmto zákonom na vznik nároku na dávku, splnením podmienok nároku na jej výplatu a podaním žiadosti o priznanie alebo vyplácanie dávky.

¹² Na nárok na starobný dôchodok sa vyžaduje získať najmenej 15 rokov obdobia dôchodkového poistenia (§ 65 ods. 1 zákona o sociálnom poistení), na nárok na predčasný starobný dôchodok sa vyžaduje získať rovnako najmenej 15 rokov obdobia dôchodkového poistenia (§ 67 ods. 1 a ods. 2 zákona o sociálnom poistení) a na nárok na invalidný dôchodok sa vyžaduje získať ku dňu vzniku invalidity počet rokov dôchodkového poistenia odstupňovaný v závislosti od veku poistenca v čase vzniku invalidity, ktorý je uvedený v § 72 tohto zákona (§ 70 ods. 1 v spojení s § 72 zákona o sociálnom poistení).

¹³ Pozri § 72 ods. 3 zákona o sociálnom poistení.

¹⁴ Dôvodom takto formulovanej právnej úpravy je skutočnosť, že výplata priznaného predčasného starobného dôchodku môže byť za určitých okolností zastavená (súbeh so zárobkovou činnosťou). Ak by zákonodarca podmieňoval splnenie podmienky nároku na pozostalostné dôchodky na strane zomretého poberaním predčasného starobného dôchodku (podobne ako to je u zomretého poberateľa starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku), z tejto

Ďalšou možnosťou, ako splniť podmienky nároku na vdovecký dôchodok, ktoré sa skúmajú na strane zomretej poistenkyne, je, že manželka ku dňu svojej smrti splnila podmienky nároku na starobný dôchodok. Táto alternatíva má pokryť aj situáciu, keď zomretá poistenkyňa nebola poberateľkou starobného dôchodku, avšak v čase svojej smrti už spĺňala podmienky nároku na starobný dôchodok (napr. o priznanie starobného dôchodku ešte nepožiadala). Opätovne platí, že ak zomretá poistenkyňa spĺňala podmienky nároku na starobný dôchodok, bola u nej splnená poisťná podmienka získania potrebného obdobia dôchodkového poistenia na tento dôchodok (najmenej 15 rokov).

Inou možnosťou, ako splniť podmienky nároku na vdovecký dôchodok, ktoré sa skúmajú na strane zomretej poistenkyne, je, že manželka ku dňu svojej smrti získala počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok. Cieľom zákonodarca v tejto skutkovej podstate je zakotviť nárok na vdovecký dôchodok aj po manželke, ktorá v čase svojej smrti ešte nedovŕšila dôchodkový vek a ani nebola poberateľkou žiadneho priameho dôchodku. V tomto prípade sa poberá vdovecký dôchodok po poistenkyňi, ktorá v čase svojej smrti ešte nedovŕšila dôchodkový vek a ani nebola poberateľkou žiadneho priameho dôchodku, avšak ku dňu svojej smrti získala potrebný počet rokov obdobia dôchodkového poistenia na fiktívny invalidný dôchodok (poistenkyňa sa stala invalidnou v momente svojej smrti). Vo väčšine prípadov sa na nárok na invalidný dôchodok vyžaduje kratšie obdobie ako na nárok na starobný dôchodok, pretože na rozdiel od starobného poistenia, je invalidné poistenie poistením rizika.¹⁵ Počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku do 20 rokov je menej ako jeden rok¹⁶, nad 20 rokov do 24 rokov je najmenej jeden rok¹⁷, nad 24 rokov do 28 rokov je najmenej dva roky, nad 28 rokov do 34 rokov je najmenej päť rokov, nad 34 rokov do 40 rokov je najmenej osem rokov, nad 40 rokov do 45 rokov je najmenej 10 rokov, nad 45 rokov je najmenej 15 rokov.

Napokon, podmienky nároku na vdovecký dôchodok, ktoré sa skúmajú na strane zomretej poistenkyne, sú splnené aj v prípade, že manželka vdovca zomrela v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. V prípade úmrtia v dôsledku pracovného úrazu alebo

definície by vylúčil zomreté osoby s priznaným, avšak nevyplácaným predčasným starobným dôchodkom.

¹⁵ VESELÝ, J. 2013. Důchodové pojištění. In VESELÝ, J. a kol. 2013. Právo sociálního zabezpečení, s. 87.

¹⁶ Menej ako jeden rok znamená aspoň jeden deň obdobia dôchodkového poistenia.

¹⁷ Poistenec, ktorý už dovŕšil 24 rokov, potrebuje získať najmenej dva roky obdobia dôchodkového poistenia.

choroby z povolania by bolo nespravodlivé nepriznať pozostalostnú dávku z dôvodu nezískania celého požadovaného obdobia dôchodkového poistenia. Je totiž pravdepodobné, že zomretá poistenkyňa by požadované obdobie dôchodkového poistenia získala, ak by naďalej mohla zotrvať v pracovnom procese, ktorý bol náhle pretrhnutý pracovným úrazom / chorobou z povolania.¹⁸

3. Trvanie nároku na výplatu vdoveckého dôchodku

Aj keď bol vdovecký dôchodok priznaný, neznamená to, že je táto dávka vyplácaná po celú dobu existencie nároku na dávku. Je potrebné rozlišovať medzi nárokom na vdovecký dôchodok a nárokom na výplatu vdoveckého dôchodku. Pritom platí, že nárok na výplatu dávky je bezpodmienečne naviazaný na existenciu samotného nároku na dávku. Opačne to však neplatí, teda môže nastať situácia, že priznaný vdovecký dôchodok sa po určité obdobie nevypláca (hovoríme o zastavení výplaty vdoveckého dôchodku alebo o zániku nároku na výplatu vdoveckého dôchodku). V prípade, že sa vdovecký dôchodok vypláca, hovoríme o trvaní nároku na výplatu vdoveckého dôchodku. Pokiaľ nezanikol samotný nárok na vdovecký dôchodok, môže byť po zastavení jeho výplaty, neskôr v priebehu času, výplata vdoveckého dôchodku opätovne obnovená.

V zmysle § 74 ods. 2 zákona o sociálnom poistení má vdovec nárok na výplatu vdoveckého dôchodku počas jedného roka od smrti manželky. Toto obdobie umožňuje na určitý čas vdovcovi doplniť chýbajúci príjem, ktorý prinášala do rodiny za života manželka. Po uplynutí tohto obdobia v zásade nárok na výplatu vdoveckého dôchodku zaniká, ibaže by nastali určité skutočnosti. Ide o skutočnosti taxatívne vymenované v § 74 ods. 3 zákona o sociálnom poistení: starostlivosť o nezaopatrované dieťa, invalidita z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %, vychovanie aspoň troch detí, dovŕšenie veku 52 rokov a vychovanie dvoch detí, dovŕšenie dôchodkového veku. Tieto skutočnosti znemožňujú (invalidita, dovŕšenie dôchodkového veku), resp. oslabujú (starostlivosť o nezaopatrované dieťa) alebo oslabovali schopnosť vdovca vykonávať zárobkovú činnosť (výchova detí).¹⁹

¹⁸ K pracovnému úrazu a chorobe z povolania pozri § 8 zákona o sociálnom poistení.

¹⁹ Podľa zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. júla 2006 medzi tieto skutočnosti patrili len starostlivosť o nezaopatrované dieťa, invalidita z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať

V prípade, že niektorá z týchto skutočností trvá aj po uplynutí jedného roka od smrti manželky, potom sa vdovecký dôchodok vypláca kontinuálne, a to po celú dobu trvania uvedenej skutočnosti. Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku vzniká kedykoľvek aj po uplynutí jedného roka od smrti manželky, ak nastane existencia niektorej z uvedených skutočností (alternatívne stačí spĺňať jednu z nich). V ďalšom texte si tieto skutočnosti rozoberieme podrobnejšie.

3.1. Starostlivosť o nezaopatrené dieťa a nárok na výplatu vdoveckého dôchodku

Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku trvá po celú dobu starostlivosti o nezaopatrené dieťa. Pre správne posúdenie splnenia tejto podmienky na účely ďalšej výplaty vdoveckého dôchodku je dôležité chápať, v akom príbuzenskom vzťahu musí byť dieťa smerom k vdovcovi a k zomretej poistenkyni, a tiež si ozrejmiť, aké dieťa sa považuje za nezaopatrené.²⁰ Zákon o sociálnom poistení nedáva odpoveď, čo sa považuje za starostlivosť o dieťa na tieto účely, čo by mohlo spôsobovať určité aplikačné ťažkosti najmä v prípade posúdenia starostlivosti o plnoleté nezaopatrené deti.²¹

3.1.1. Vzťah vdovca, zomretej a dieťaťa

Zákon o sociálnom poistení uvádza, že na tieto účely považuje za nezaopatrené dieťa po prvé také dieťa, ktoré má po zomretom rodičovi nárok

zárobkovú činnosť o viac ako 70 % a dovŕšenie dôchodkového veku. Od 1. augusta 2006 patrí nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku aj vdovcovi, ktorý vychoval aspoň tri deti alebo ktorý dovŕšil vek 52 rokov a vychoval dve deti. Pozri zmenu na základe čl. 1 bod 46 zákona č. 310/2006 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁰ Legálna definícia nezaopatreného dieťaťa na účely splnenia podmienky nároku na trvanie výplaty vdoveckého dôchodku z dôvodu starostlivosti o takéto dieťa, uvedená v § 74 ods. 4 zákona o sociálnom poistení, neodkazuje na legálnu definíciu samotného pojmu nezaopatreného dieťaťa v sociálnom poistení. Táto definícia smeruje skôr k určeniu vzťahov medzi vdovcom, zomretou manželkou počas jeho života a dieťaťom. Definícia nezaopatreného dieťaťa v sociálnom poistení, uvedená v § 9 zákona o sociálnom poistení, smeruje k vymedzeniu okruhu osôb, ktorým patrí status nezaopatreného dieťaťa.

²¹ V praxi však Sociálna poisťovňa podľa našich informácií podmienku starostlivosti na účely výplaty vdoveckého dôchodku podrobnejšie neskúma. Sociálna poisťovňa uvádza, že na spisanie žiadosti o priznanie vdovského / vdoveckého dôchodku sú potrebné v tomto smere len nasledovné doklady: rodné listy detí, prípadne rozhodnutie príslušného orgánu, na základe ktorého bolo dieťa prevzaté do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov a v prípade úmrtia dieťaťa pred dosiahnutím 18. roku veku aj úmrtný list alebo výpis z matriky. Ak dieťa bolo v starostlivosti inej osoby alebo ústavu, je potrebné predložiť aj doklad preukazujúci trvanie takéhoto obdobia. Vdovecký dôchodok (web Sociálnej poisťovne) [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <<https://www.socpoist.sk/vdovecky-dochodok/1290s>>

na sirotsky dôchodok. Nárok na sirotsky dôchodok môže vzniknúť len dieťaťu po zomretom poistencovi, ktorý bol pred smrťou jeho rodičom alebo osvojiteľom. Osvojenie dieťaťa má v oblasti dôchodkových nárokov rovnaké účinky ako rodičovstvo, teda nárok na sirotsky dôchodok môže vzniknúť nezaopatrenému dieťaťu po svojom osvojiteľovi za rovnakých podmienok ako po svojom rodičovi. Ovdovený otec starajúci sa o dieťa, ktorého rodičom bola zomretá manželka alebo ktoré bolo osvojené zomretou manželkou, má počas tejto starostlivosti nárok na výplatu vdoveckého dôchodku, aj keby nešlo o jeho vlastné dieťa, resp. ním osvojené dieťa. Dôležitý je v tomto prípade vzťah medzi zomretou manželkou a dieťaťom, o ktoré sa vdovec stará.

Na účely uznania starostlivosti o dieťa na nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku sa za dieťa považuje aj dieťa, ktoré bolo v rodine zomretej vychovávané, ak ide o vlastné dieťa alebo osvojené dieťa vdovca alebo ak bolo dieťa vdovcovi alebo zomretej manželke zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia príslušného orgánu počas trvania manželstva. V tomto prípade nemusí ísť o vlastné dieťa zomretej manželky alebo o dieťa, ktoré bolo osvojené zomretou manželkou. Postačuje splnenie predpokladu, že dieťa bolo v rodine založenej manželstvom počas trvania života zomretej vychovávané, na základe toho, že išlo o vlastné dieťa vdovca, resp. osvojené dieťa vdovca alebo išlo o dieťa vdovcovi alebo zomretej manželke zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

3.1.2. Nezaopatrenosť dieťaťa

Okrem podmienky špecifického príbuzenského vzťahu dieťaťa k zomretému, musí byť takéto dieťa nezaopatrené, teda musí spĺňať definíciu nezaopatreného dieťaťa podľa § 9 zákona o sociálnom poistení. Legálna definícia pojmu nezaopatrené dieťa v sociálnom poistení je formulovaná pozitívnou a negatívnou enumeráciou, t. j. zákon o sociálnom poistení vymedzuje okruh osôb, ktoré sú považované za nezaopatrené dieťa, a zároveň aj negatívne vymedzuje skupiny osôb, ktoré toto postavenie mať za žiadnych okolností mať nemôžu.

3.1.2.1. Okruh osôb, ktoré majú status nezaopatreného dieťaťa

1. Nezaopatrené dieťa na účely sociálneho poistenia je predovšetkým dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky. Z uvedeného vyplýva, že za nezaopatrené dieťa sa budú na účely nároku na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku považovať

jednak všetky deti v predškolskom veku, ktoré ešte nezačali plniť povinnú školskú dochádzku a jednak všetky deti, ktoré povinnú školskú dochádzku plnia, a to až do jej skončenia. Povinná školská dochádzka je vymedzená v zákone o výchove a vzdelávaní (školský zákon).²² Povinná školská dochádzka je v zásade desaťročná a trvá najviac do konca školského roka, v ktorom žiak dovŕši 16. rok veku. Školský rok sa začína 1. septembra a končí sa 31. augusta nasledujúceho kalendárneho roka.²³ Z uvedeného vyplýva, že jednou z možných skutočností, ktoré majú za následok zánik nároku na výplatu vdoveckého dôchodku, môže byť ukončenie povinnej školskej dochádzky dieťaťa. Po skončení povinnej školskej dochádzky sa totiž už osirelé dieťa nemusí považovať za nezaopatrené dieťa, s čím je spojený zánik nároku na výplatu sirotského dôchodku a môže s tým byť tiež spojený zánik nároku na výplatu vdoveckého dôchodku otca, ktorý sa o dieťa stará. Zánik nároku na výplatu pozostalostných dôchodkov nastáva v týchto prípadoch ku koncu školského roka, teda do 31. augusta:

- a) u 16 ročného žiaka, t. j. žiaka, ktorý už dovŕšil k 31. augustu vek 16 rokov,
 - b) u žiaka vo veku menej ako 16 rokov, ktorý k 31. augustu absolvoval 10 rokov plnenia školskej dochádzky.
2. Nezaopatrené dieťa na účely sociálneho poistenia je ďalej aj dieťa po skončení povinnej školskej dochádzky, najdlhšie do dovŕšenia 26 rokov veku, ak sa sústavne pripravuje na povolanie. Sústavná príprava na povolanie na účely sociálneho poistenia je vymedzená v ustanovení § 10 zákona o sociálnom poistení. Sústavná príprava na povolanie je v sociálnom poistení v zásade štúdium na strednej škole po skončení povinnej školskej dochádzky a štúdium na vysokej škole do získania vysokoškolského vzdelania druhého stupňa. Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku trvá teda aj v období, počas ktorého dieťa študuje na strednej ško-

²² Ustanovenie § 9 ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení odkazuje na vymedzenie povinnej školskej dochádzky v súčasnosti zrušenom zákone č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov. Na základe analógie iuris sa preto na účely vymedzenia okruhu osôb so statusom nezaopatreného dieťaťa používa vymedzenie povinnej školskej dochádzky v zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²³ Školský rok je obdobím odlišným od kalendárneho roka (školský rok od 1. septembra do 31. augusta nasledujúceho roka. Pozri § 150 ods. 1 školského zákona.

le²⁴ alebo na vysokej škole²⁵ až do získania vysokoškolského vzdelania druhého stupňa. Okrem toho sa rovnocenne považujú za sústavnú prípravu na povolanie aj obdobia iného štúdia alebo výučby, ak sú svojím rozsahom a úrovňou podľa rozhodnutia Ministerstva školstva Slovenskej republiky postavené na roveň štúdia na školách.²⁶

Prerušenie štúdia na strednej škole alebo prerušenie štúdia na vysokej škole, rovnako skončenie štúdia na vysokej škole iným ako riadnym spôsobom, prípadne dlhšia pauza medzi skončením štúdia na strednej škole a začiatkom štúdia na vysokej škole (napr. zápis na vysokú školu nenadväzuje na skončenie štúdia na strednej škole), majú za následok zánik nároku na výplatu sirotského dôchodku a môžu mať za následok aj zánik nároku na výplatu vdoveckého dôchodku. Žiak/študent totiž prestáva byť žiakom/

²⁴ Sústavná príprava na povolanie sa končí žiakovi strednej školy spôsobom ustanoveným v školskom zákone najmä záverečnou skúškou, maturitnou skúškou, záverečnou pomaturitnou skúškou, absolventskou skúškou (skončenie riadnym spôsobom). Pozri § 10 ods. 3 písm. a) zákona o sociálnom poistení v spojení s § 72 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa školského zákona však žiakom prestáva byť aj žiak, ktorý zanechá štúdium, ktorému nebolo povolené opakovať ročník alebo záverečnú skúšku, maturitnú skúšku, záverečnú pomaturitnú skúšku alebo absolventskú skúšku, alebo ktorý je zo štúdia vylúčený. V prípade, že žiakovi bolo štúdium prerušené, prestáva byť žiakom po dobu prerušenia štúdia. Pozri § 92 školského zákona. Okrem toho sa za sústavnú prípravu na povolanie rovnocenne považujú aj obdobie bezprostredne nadväzujúce na skončenie štúdia na strednej škole, najdlhšie do konca školského roku (do 31. augusta), v ktorom dieťa skončilo štúdium na strednej škole, obdobie po skončení posledného ročníka strednej školy do vykonania skúšky, najdlhšie však do konca školského roka (do 31. augusta), v ktorom malo byť štúdium riadne skončené. Pozri § 10 ods. 4 písm. a) a písm. c) zákona o sociálnom poistení.

²⁵ Sústavná príprava na povolanie u študenta vysokej školy je podrobnejšie upravená v zákone č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (vysokoškolský zákon). Študent prestáva byť študentom odo dňa skončenia štúdia alebo odo dňa prerušenia štúdia. Dňom skončenia štúdia riadnym spôsobom je deň, keď je splnená posledná z podmienok predpísaných na riadne skončenie štúdia daného študijného programu. Okrem riadneho skončenia štúdia sa štúdium skončí aj zanechaním štúdia, neskončením štúdia v určenom termíne, vylúčením zo štúdia pre nesplnenie požiadaviek, ktoré vyplývajú zo študijného programu a zo študijného poriadku vysokej školy, ďalej vylúčením zo štúdia za disciplinárny priestupok, alebo zrušením študijného programu ak študent neprijme ponuku vysokej školy pokračovať v štúdiu iného študijného programu. K skončeniu štúdia na vysokej škole pozri § 69 ods. 2 vysokoškolského zákona odkazujúci na § 65 a § 66 vysokoškolského zákona. Okrem toho sa za sústavnú prípravu na povolanie rovnocenne považujú aj tzv. medziobdobia: medziobdobie od skončenia štúdia na strednej škole do zápisu na štúdium na vysokú školu, za podmienky, že zápis na vysokoškolské štúdium je vykonaný v kalendárnom roku, v ktorom dieťa skončilo štúdium na strednej škole; a tiež medziobdobie od získania vysokoškolského vzdelania prvého stupňa do zápisu na vysokoškolské štúdium druhého stupňa, za podmienky, že zápis na vysokoškolské štúdium druhého stupňa bol vykonaný do konca kalendárneho roka, v ktorom bolo získané vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa. Pozri § 10 ods. 4 písm. b) a písm. d) zákona o sociálnom poistení.

²⁶ Uvedené v § 10 ods. 5 zákona o sociálnom poistení.

študentom (a teda aj prestáva byť považovaný za nezaopatrené dieťa) odo dňa skončenia štúdia alebo odo dňa prerušenia štúdia. Dňom, ktorým dieťa prestalo byť nezaopatreným dieťaťom zaniká tejto osobe nárok na výplatu sirotského dôchodku a otcovi, ktorá sa o neho stará, môže zaniknúť nárok na výplatu vdoveckého dôchodku. Nárok na výplatu pozostalostných dôchodkov sa obnoví odo dňa, ktorým dieťa znovu začalo byť nezaopatreným dieťaťom (znovu nadobudlo status žiaka/študenta).²⁷

3. Nezaopatrené dieťa na účely sociálneho poistenia je ďalej aj dieťa po skončení povinnej školskej dochádzky, najdlhšie do dovŕšenia 26 rokov veku, ktoré sa pre chorobu a stav, ktoré si vyžadujú osobitnú starostlivosť podľa prílohy č. 2 zákona o sociálnom poistení, nemôže sústavne pripravovať na povolanie alebo nemôže vykonávať zárobkovú činnosť alebo pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav je neschopné sa sústavne pripravovať na povolanie alebo je neschopné vykonávať zárobkovú činnosť.²⁸

3.1.2.2. Okruh osôb, ktoré nemôžeme považovať za nezaopatrené dieťa v sociálnom poistení

Za nezaopatrené dieťa nemôžeme považovať osoby, ktoré už dovŕšili 26 rokov, ďalej osoby, ktoré získali vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a napokon osoby, ktoré poberajú invalidný dôchodok s určenou mierou poklesu nad 70 %.

Dosiahnutie veku 26 rokov

Zákon o sociálnom poistení časovo ohraničuje trvanie statusu nezaopatreného dieťaťa dosiahnutím veku 26 rokov. Po dosiahnutí tohto veku osoba stráca postavenie nezaopatreného dieťaťa (ak ho ešte mala) a už nikdy nemôže toto postavenie nadobudnúť. Ak sa vdovecký dôchodok vypláca z dôvodu starostlivosti o nezaopatrené dieťa, a zároveň platí, že nezaopatreným dieťaťom môže byť osoba najviac do dosiahnutia veku 26 rokov, potom z toho vyplýva, že vdovecký dôchodok (obdobne ako sirotsky dôchodok) sa bude vyplácať z uvedeného dôvodu najviac do dosiahnutia veku 26 rokov dieťaťa.

²⁷ Pozri § 76 ods. 3 tretia a štvrtá veta zákona o sociálnom poistení. Analogicky platí aj pre zastavenie a obnovenie výplaty vdoveckého dôchodku.

²⁸ Dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav nezaopatreného dieťaťa je choroba a stav uvedený v prílohe č. 2 zákona o sociálnom poistení, ktoré podľa poznatkov lekárskej vedy majú trvať alebo trvajú dlhšie ako jeden rok, a ktoré si vyžadujú osobitnú starostlivosť podľa tejto prílohy.

Získanie vysokoškolského vzdelania druhého stupňa

Nezaopatreným dieťaťom nemôže byť osoba, ktorá už získala vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a bol jej priznaný akademický titul podľa zákona o vysokých školách.²⁹ Ak osoba získala vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, prestáva mať postavenie nezaopatreného dieťaťa. Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku z dôvodu starostlivosti o takúto osobu už nikdy opätovne nevznikne, bez ohľadu nato, či táto osoba ďalej študuje na ďalšej vysokej škole. Zákon o sociálnom poistení tak nepriznáva postavenie nezaopatreného dieťaťa v tomto prípade ani študujúcim osobám mladším ako 26 rokov veku.

Poberanie invalidného dôchodku s mierou poklesu nad 70 %

Nezaopatreným dieťaťom nemôže byť ani osoba, ktorá je poberateľom invalidného dôchodku priznaného z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %. Následkom súčasnej právnej úpravy (§ 74 ods. 3 písm. a) v spojení s § 9 ods. 3 písm. b) zákona o sociálnom poistení) je skutočnosť, že vdovec starajúci sa o dieťa, ktoré je poberateľom invalidného dôchodku s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %, v súčasnosti nemá z dôvodu starostlivosti nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku, pretože tento nárok je podmienený starostlivosťou o nezaopatrené dieťa. Naproti tomu ovdovení otcovia zdravého dieťaťa, ktoré sa sústavne pripravuje na povolanie štúdiom, majú aj rok po smrti manželky nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku a dieťa má nárok na sirotský dôchodok.

Súčasná právna úprava akoby vychádzala z toho, že v prípade rodiny s jedným žijúcim rodičom a dieťaťom do 26 rokov, ktoré je poberateľ invalidného dôchodku s mierou poklesu nad 70 %, postačuje iba tento invalidný dôchodok³⁰, a že členovia tejto rodiny nemajú mať nárok na sirotský dôchodok (dieťa) a v zásade ani nárok na výplatu vdoveckého dôchodku po uplynutí jedného roka po smrti manželky (preživší otec).

Táto právna úprava nezohľadňuje zásluhovosť v sociálnom poistení. Zásluhovosť pri pozostalostných dôchodkoch by sa mala uplatňovať aj v tom, že nárok na pozostalostný dôchodok by sa mal odvodzovať od splnenia podmienok nároku na dôchodok zo strany zomretého manžela (vdovecký dôchodok / vdovský dôchodok) alebo rodiča (sirotský dôchodok).³¹ Napríklad aj suma pozostalostných dôchodkov sa

²⁹ Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³⁰ Podľa údajov Sociálnej poisťovne k 31. júlu 2019 bola priemerná výška invalidného dôchodku s mierou poklesu nad 70 % vo výške 379,46 eur. Priemerná výška vyplácaných dôchodkov. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<https://www.socpoist.sk/646/1614s>>

³¹ Pozri § 74 ods. 1 a § 76 ods. 1 zákona o sociálnom poistení.

odvodzuje od sumy skutočného alebo fiktívneho dôchodku zomretého.³² Táto právna úprava dostatočne nezohľadňuje predchádzajúce príspevkové povinnosti zomretého rodiča / manžela. Pozostalostné dôchodky majú aspoň čiastočne kompenzovať žijúcej najbližšej rodine skutočnosť, že zomretý manžel / rodič platil príspevky do systému dôchodkového poistenia, avšak nárok na dôchodok mu nevznikol v podstate preto, že zomrel, resp. dôchodok poberal len určitý obmedzený čas do svojej smrti. Táto právna úprava neumožňuje naplňať ani ochrannú funkciu pozostalostných dôchodkov. Rodine zomretého chýba príjem po zomretom manželovi / rodičovi. Tento chýbajúci príjem je aspoň čiastočne nahradený pozostalostným dôchodkom vyplácaným v období jedného roka po smrti manžela (vdovský dôchodok a vdovecký dôchodok) alebo počas obdobia trvania nezaopatrenosti dieťaťa, teda počas plnenia povinnej školskej dochádzky alebo ďalšej sústavnej prípravy na povolanie (sirotský dôchodok i vdovský / vdovecký dôchodok po uplynutí jedného roka od smrti manžela). Táto právna úprava tak nechráni rodiny s jedným rodičom a dieťaťom s invaliditou s mierou poklesu o viac ako 70 %, ktoré patria medzi najzraniteľnejšie v rámci sociálneho systému. Máme preto zato, že je potrebné do budúcnosti prostredníctvom legislatívnej zmeny za nezaopatrené dieťa považovať aj dieťa - poberateľa invalidného dôchodku priznaného z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %, najdlhšie však do dovŕšenia 26 rokov veku, ako je to u ostatných nezaopatrených detí.

3.1.2.3. Nadobudnutie a strata postavenia nezaopatreného dieťaťa a nárok na výplatu vdoveckého dôchodku

V praxi sa môže stávať, že dieťa síce prestalo byť nezaopatreným dieťaťom, avšak v budúcnosti môže toto postavenie opätovne nadobudnúť, v týchto prípadoch sa opätovne obnoví aj výplata pozostalostných dôchodkov (napr. dieťa začne opätovne študovať na strednej alebo vysokej škole, pokračuje v prerušenom štúdiu, jeho štúdium sa začne považovať na základe rozhodnutia Ministerstva školstva Slovenskej republiky za rovnocenné sústavnej príprave na povolanie atď.).

Osoba môže znovu nadobudnúť postavenie nezaopatreného dieťaťa aj na základe skutočnosti, že už nie je poberateľom invalidného dôchodku s mierou poklesu nad 70 % (napríklad v prípade, že mu bola na základe lekárskeho posudku znížená stanovená miera poklesu schopnosti

³² Pozri § 75 a § 77 zákona o sociálnom poistení.

vykonávať zárobkovú činnosť alebo táto osoba požiadala o zastavenie výplaty invalidného dôchodku).

3.2. Invalidita s mierou poklesu o viac ako 70 % a nárok na výplatu vdoveckého dôchodku

Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku trvá aj vtedy, ak je vdovec invalidný s určenou mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %. Posudzovanie na účely invalidity patrí do lekárskej posudkovej činnosti dôchodkového poistenia. Túto činnosť vykonávajú v Slovenskej republike posudkovi lekári sociálneho poistenia, ktorí sú odbornými zamestnancami Sociálnej poisťovne. Posudkový lekár pri výkone lekárskej posudkovej činnosti spolupracuje s praktickým lekárom, ošetrojúcim lekárom a s revíznym lekárom zdravotnej poisťovne.³³ Odborný posudok posudkového lekára je podkladom pre rozhodnutie o invalidnom dôchodku a o jeho sume. Náležitosti lekárskeho posudku o invalidite nie sú v zákone upravené. Posudkovi lekári vychádzajú z lekárskeho správ a údajov zo zdravotnej dokumentácie zdravotníckych zariadení a komplexných funkčných vyšetrení. Posudkový lekár je kompetentný a zo zákona oprávnený rozhodnúť, či poistenec – žiadateľ o invalidný dôchodok je alebo nie je invalidný, aká je jeho miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v porovnaní so zdravou osobou.³⁴ Zo strany posudkového orgánu je dôležité náležite a precízne odôvodniť posudkové závery o intenzite hlavného zdravotného postihnutia, vedľajších zdravotných postihnutí, ako aj dátume vzniku invalidity.³⁵

Je potrebné zdôrazniť, že nárok na výplatu vdoveckého dôchodku patrí aj vtedy, ak je vdovec invalidný s určenou mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 % a nemá nárok na invalidný dôchodok (napr. pre nesplnenie podmienky získania potrebného poistného obdobia).

Takisto podotýkame, že nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku patrí len invalidnému vdovcovi s mierou poklesu o viac ako 70 %, invalidita s mierou poklesu nižšou ako 71 % nepodmieňuje nárok na ďalšiu výplatu vdovského dôchodku.

O invalidite všeobecne platí, že môže trvať rozlične dlhú dobu, môže mať charakter trvalého stavu alebo sa môže meniť, môže sa

³³ Pozri § 153 ods. 8 zákona o sociálnom poistení.

³⁴ Pozri § 153 ods. 3 a ods. 5 zákona o sociálnom poistení.

³⁵ Pozri napr. rozhodnutie NSS ČR spis. zn. 4 Ads 28/2009 – 69 zo dňa 29. septembra 2009. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<http://www.nssoud.cz>>

zlepšiť, prípadne zhoršiť.³⁶ Dlhodobo nepriaznivý zdravotný stav na účely invalidity sa posúdi opätovne, ak sa predpokladá zmena vo vývoji zdravotného stavu a zmena schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť.³⁷ V prípade, že je opätovne posudzovaný zdravotný stav na účely invalidity u poberateľa invalidného dôchodku, posudkový lekár vypracuje opätovne odborný lekársky posudok. Výsledkom posúdenia môže byť, že poistenec je naďalej invalidný, pričom sa nezmenila výsledná miera poklesu, tiež že poistenec je naďalej invalidný, avšak došlo k zmene výslednej miery poklesu tak, že výsledná miera poklesu sa k stanovenému dátumu zvýšila alebo znížila, prípadne, že poistenec už nie je invalidný. V prípade, že na základe posudku je vdovcovi znížená výsledná miera poklesu pod 71 %, potom, okrem prepočítania sumy invalidného dôchodku, zároveň zaniká tomuto invalidnému vdovcovi nárok na výplatu vdoveckého dôchodku doteraz vyplácaného z dôvodu najťažšej invalidity. Naopak v prípade zvýšenia výslednej miery poklesu nad 70 % môže vdovcovi vzniknúť opätovne nárok na výplatu vdoveckého dôchodku.

3.3. Vychovanie troch detí a nárok na výplatu vdoveckého dôchodku

Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku patrí aj vtedy, ak vdovec vychoval tri alebo viac detí. V prípade splnenia tejto podmienky už nárok na výplatu vdoveckého dôchodku trvá až do smrti vdovca, samozrejme za predpokladu, že vdovec neuzavrie nové manželstvo (čo spôsobuje zánik samotného nároku na vdovecký dôchodok). Ide teda o podmienku, ktorej splnenie je dokonané, a nie je potrebné jej existenciu opakovane preukazovať (napr. na rozdiel od alternatívnej podmienky starostlivosti o nezaopatrené dieťa).

Pre posúdenie splnenia podmienky výchovy troch detí je potrebné poznať, čo sa rozumie pod pojmom vychovanie dieťaťa na účely výplaty vdoveckého dôchodku. Tento pojem vyložil Najvyšší súd Slovenskej republiky tak, že *pokiaľ zákon o sociálnom poistení výslovne neupravuje*, čo treba rozumieť pod pojmom „vychovať dieťa“ pre účely nároku na výplatu vdovského dôchodku (pozn. autora pre účely nároku na

³⁶ Pozri k tomu aj rozhodnutie NSS ČR spis. zn. 3 Ads 7/2003-42 zo dňa 7. augusta 2003 (publikovaného tiež ako 198/2004 Sb. NSS): Dôvodom zániku plnej invalidity nemusí byť vždy len zlepšenie zdravotného stavu, ale aj stabilizácia zdravotného stavu, *lebo* sama stabilizácia dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu spojená s adaptáciou človeka na situáciu vyvolanú zdravotným *postihnutím môže viesť k obnoveniu pracovnej schopnosti vo vymedzenom rozsahu*. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<http://www.nssoud.cz>>

³⁷ Pozri § 71 ods. 10 zákona o sociálnom poistení.

výplatu vdoveckého dôchodku platí to isté vzhľadom na § 74 ods. 6 zákona o sociálnom poistení), *potom nie je namieste hľadať definíciu uvedeného pojmu v iných zákonoch upravujúcich inú oblasť právnych vzťahov, pokiaľ sám zákon o sociálnom poistení uvedený pojem (aj keď pre účely iných ustanovení tohto zákona) vysvetľuje, resp. upravuje, podľa ktorých predpisov je potrebné tento pojem posudzovať... ..s poukazom na ust. § 258 zákona treba pre nedostatok inej úpravy výchovu dieťaťa posúdiť podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004.*³⁸

Podľa právneho názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky je teda potrebné výchovu dieťaťa na účely pozostalostného dôchodku posúdiť podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004. V zmysle uvedeného sa podmienka výchovy dieťaťa považuje za splnenú vtedy, keď sú splnené podmienky výchovy dieťaťa podľa v súčasnosti už zrušenej vyhlášky Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 149/1988 Zb., ktorou sa vykonáva zákon o sociálnom zabezpečení.

V zmysle § 15 tejto vyhlášky je podmienka výchovy dieťaťa splnená, ak sa žena osobne stará alebo sa starala o dieťa vo veku do dosiahnutia plnoletosti aspoň po dobu 10 rokov.³⁹ V prípade, že sa žena ujala výchovy dieťaťa až po dosiahnutí ôsmeho roka jeho veku, je podmienka výchovy dieťaťa splnená, ak sa žena osobne stará alebo sa starala o dieťa do dosiahnutia plnoletosti aspoň po dobu piatich rokov. Do potrebnej doby tejto starostlivosti o dieťa sa započítava aj doba, po ktorú sa žena nemohla o dieťa osobne starať pre chorobu, alebo pretože dieťa bolo zo zdravotných dôvodov v ústavnej starostlivosti. Podmienka výchovy dieťaťa sa považuje za splnenú tiež, ak sa žena starala o dieťa od jeho narodenia do jeho úmrtia, pokiaľ dieťa zomrelo po dosiahnutí šiestich mesiacov veku, aj keď nie je splnená podmienka predpisanej dĺžky starostlivosti. Podmienka výchovy dieťaťa sa považuje za splnenú tiež, ak sa žena starala o dieťa aspoň posledné tri roky pred dosiahnutím veku určeného pre vznik nároku na starobný dôchodok. Uvedené posudzovanie splnenia podmienky započítania výchovy detí na účely

³⁸ Pozri rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 4 So 101/2008 zo dňa 26. februára 2009. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<https://www.nsud.sk/rozhodnutia>>. Pozn. autora: § 258 zákona o sociálnom poistení určuje, že výchova dieťaťa na účely určenia zníženého dôchodkového veku žien v období od 1. januára 2004 do 31. decembra 2014 podľa § 65 ods. 4 až 8 sa posudzuje podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004. Podľa tohto rozhodnutia je potrebné vykladať pojem výchova dieťaťa analogicky aj na účely posúdenia podmienky na nárok na výplatu vdovského dôchodku, ak nie je iná právna úprava.

³⁹ To znamená, že sa rodič osobne stará alebo sa staral o dieťa do dosiahnutia veku 18 rokov, prípadne do dňa uzavretia manželstva, ak dieťa uzavrelo manželstvo skôr. Na účely kladného posúdenia nároku na výplatu vdoveckého dôchodku postačuje, že dieťa bolo rodičom vychovávané aspoň po dobu 10 rokov, nie je potrebné, aby sa rodič staral o dieťa celé obdobie od narodenia až do dosiahnutia plnoletosti.

d'alšej výplaty pozostalostného dôchodku platí obdobne aj pre muža – vdovca vzhľadom na § 74 ods. 6 zákona o sociálnom poistení, v zmysle ktorého právna úprava vdovského dôchodku a vdoveckého dôchodku je rovnaká, čo potvrdil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí spis. zn. 7 So 16/2009 zo dňa 24. septembra 2009: *...Uvedený výklad zodpovedá aj zneniu § 258 zákona o sociálnom poistení, ktorý v súčasnosti vymedzuje pojem „výchova dieťaťa“, aj keď k vymedzeniu tohto pojmu došlo v súvislosti s určením dôchodkového veku žien v období od 1. januára 2004 do 31. decembra 2014. Iná právna úprava v súčasnosti uvedený pojem nevysvetľuje, preto analogické požitie vysvetlenia tohto pojmu aj pre účely vdovského alebo vdoveckého dôchodku zodpovedá potrebám aplikácie zákona...⁴⁰*

Najvyšší súd Slovenskej republiky v uvedenom rozhodnutí zdôraznil aj to, že zákon o sociálnom poistení v žiadnom ustanovení nepodmieňuje nárok na vdovecký dôchodok a jeho výplatu podmienkou výchovy dieťaťa od jeho narodenia, a podmienka výchovy sa má posudzovať tak, ako to v minulosti upravoval § 15 ods. 3 vyhlášky č. 149/1988 Zb.⁴¹

V praxi sa podmienka výchovy preukazuje vyhlásením v žiadosti o vdovecký dôchodok alebo čestným vyhlásením vdovca.

3.4. Dovršenie 52 rokov spojené s vychovaním dvoch detí a nárok na výplatu vdoveckého dôchodku

Nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku patrí aj vtedy, ak vdovec vychoval dve deti a dosiahol vek 52 rokov. V prípade, že poisťencovi zomrie manželka a sú u neho splnené tieto skutočnosti, bude mať nárok na výplatu vdoveckého dôchodku až do svojej smrti, samozrejme za predpokladu, že vdovec neuzavrie nové manželstvo. Ide teda o podmienku, ktorej splnenie je dokonané, a nie je potrebné jej existenciu opakovane preukazovať.

V prípade, že manželka zomrie predtým ako vdovec dosiahne 52 rokov, resp. manželka zomrie predtým ako vdovec vychová dve deti, môže byť po určité obdobie výplata vdoveckého dôchodku pozastavená. Výplata vdoveckého dôchodku sa mužovi – vdovcovi, ktorý vychoval dve deti, obnoví odo dňa dovŕšenia 52 rokov. Môže však nastať aj situácia, že výplata vdoveckého dôchodku sa uvoľní v prípade vdovca staršieho ako 52 rokov úspešným zhodnotením výchovy druhého dieťa-

⁴⁰ Pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky spis. zn. 7 So 16/2009 zo dňa 24. septembra 2009 uverejnené pod č. 65 v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky 5/2011 [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <https://www.nsud.sk/data/files/85_stanoviska_rozhodnutia_5_2011.pdf>.

⁴¹ Tamže.

ťa. Pod pojmom vychovanie dieťaťa rozumieme to isté, čo sme uviedli v predchádzajúcej stati.

3.5. Dovŕšenie dôchodkového veku a nárok na výplatu vdoveckého dôchodku

Nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku patrí aj vtedy, ak vdovec dovŕšil dôchodkový vek. V prípade, že poistencovi zomrela manželka a dovŕšil dôchodkový vek, bude mať nárok na výplatu vdoveckého dôchodku až do svojej smrti, samozrejme za predpokladu, že vdovec neuzavrie nové manželstvo. Ide teda o podmienku, ktorej splnenie je dokonané, a nie je potrebné jej existenciu opakovane preukazovať.

V podmienkach Slovenskej republiky bol všeobecný dôchodkový vek od roku 2004 do roku 2016 určený na 62 rokov. Od 1. januára 2017 sa dôchodkový vek každoročne zvyšuje v závislosti od rastu priemernej strednej dĺžky života. V roku 2017 bol takto zvýšený dôchodkový vek na 62 rokov a 76 dní a v roku 2018 bol **dôchodkový vek stanovený na 62 rokov a 139 dní**.⁴² Podľa § 65a ods. 5 zákona o sociálnom poistení sa dôchodkový vek stanovený na obdobie najbližších päť rokov 2019 až 2023 takisto postupne zvyšuje. Dôchodkový vek poistenca, ktorý v roku 2019 dovŕši vek 62 rokov, je 62 rokov a 6 kalendárnych mesiacov.⁴³ V zmysle čl. 39 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky vek potrebný na vznik nároku na primerané hmotné zabezpečenie v starobe nesmie presiahnuť 64 rokov.

Okrem základných ustanovení o určení dôchodkového veku je potrebné uviesť, že na základe prechodných ustanovení zákona o sociálnom poistení sa zachovávajú až do súčasnosti nároky z tzv. zvýhodnených pracovných kategórií (aj nárok na znížený dôchodkový vek pri posudzovaní nároku na starobný dôchodok podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov). Ide o zachovanie nárokov nadobudnutých za predchádzajúcej legislatívy, ktorá umož-

⁴² Dôchodkový vek na rok 2017 bol ustanovený opatrením Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 269/2016 Z. z. o úprave dôchodkového veku a referenčného veku na rok 2017. Dôchodkový vek na rok 2018 bol ustanovený opatrením Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 227/2017 Z. z. o úprave dôchodkového veku a referenčného veku na rok 2018.

⁴³ Dôchodkový vek poistenca, ktorý v roku 2020 dovŕši vek 62 rokov, je 62 rokov a 8 kalendárnych mesiacov. Dôchodkový vek poistenca, ktorý v roku 2021 dovŕši vek 62 rokov, je 62 rokov a 10 kalendárnych mesiacov. Dôchodkový vek poistenca, ktorý v roku 2022 dovŕši vek 63 rokov, je 63 rokov. Dôchodkový vek poistenca, ktorý v roku 2023 dovŕši vek 63 rokov, je 63 rokov a 2 kalendárne mesiace.

ňovala okrem iného zníženie dôchodkového veku vzhľadom na vykonávanie prác ťažkých alebo zdraviu škodlivých.⁴⁴

4. Zánik nároku na vdovecký dôchodok a zánik nároku na výplatu vdoveckého dôchodku

4.1. Zánik nároku na vdovecký dôchodok

Ak uvažujeme o zániku nároku na dávku v sociálnom poistení, myslíme tým prípady, keď nárok na určitú dávku existoval, avšak neskôr tento nárok zanikol následkom určitých, v zákone uvedených skutočností. Nárok na dávku sociálneho poistenia zaniká jednak v prípade, že to výslovne uvádza zákon o sociálnom poistení, rovnako však aj v prípade, že to zákon o sociálnom poistení výslovne neuvádza, avšak na strane oprávneného na dávku už nie sú splnené podmienky nároku na dávku. Podmienky nároku na dávku totiž musia byť splnené aj počas celého trvania nároku na dávku.

Nárok na vdovecký dôchodok zaniká v prípade týchto skutočností:

- a) uzatvorením nového manželstva – zákon o sociálnom poistení tento dôvod zániku nároku na vdovecký dôchodok priamo uvádza v § 74 ods. 5 písm. a) tohto zákona,
- b) dňom právoplatnosti rozhodnutia súdu, podľa ktorého vdovec úmyselne spôsobil smrť fyzickej osoby, po ktorej vznikol nárok vdovecký dôchodok – obdobne to platí aj pre úmyselné spôsobenie smrti fyzickej osoby, po ktorej vznikol nárok na sirotsky dôchodok⁴⁵ - cieľom tejto úpravy je odňať pozostalostný dôchodok takejto osobe. Uvedené je logické aj vzhľadom nato, že pozostalostný dôchodok je odvodený od rodinného a blízkeho vzťahu medzi zomretým poistencom a osobou oprávnenou na pozostalostný dôchodok.

⁴⁴ Podľa § 65a ods. 4 sa dôchodkový vek poistenca, ktorý po 31. decembri 2016 dovŕši dôchodkový vek určený podľa § 274 sa zachováva. Pozri § 274 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, § 21 ods. 1 a § 174 zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov. Nárok na nižší dôchodkový vek pri získaní zvýhodnených pracovných kategórií vznikol za predpokladu získania aspoň 25 rokov doby zamestnania a zároveň získania 20, resp. 15 rokov zamestnania zaradeného do I. pracovnej kategórie (55 alebo 58 rokov podľa § 21 ods. 1 zákona č. 100/1988 Zb.), prípadne 56 až 59 rokov podľa § 174 zákona č. 100/1988 Zb. v znení neskorších predpisov v závislosti od toho, koľko rokov doby zamestnania bolo získaných výkonom zamestnania v I. pracovnej kategórii, I. kategórii funkcií alebo II. kategórii funkcií).

⁴⁵ Pozri § 76 ods. 4 zákona o sociálnom poistení.

4.2. Zánik nároku na výplatu vdoveckého dôchodku

Ak uvažujeme o zániku nároku na výplatu dávky v sociálnom poistení, myslíme tým prípady, keď nárok na výplatu určitej dávky existoval, dávka bola priznaná a vyplácaná, avšak neskôr bola výplata dávky zastavená následkom určitých, v zákone uvedených, skutočností. Nárok na výplatu dávky je bezpodmienečne naviazaný na existenciu samotného nároku na dávku.⁴⁶ Ak zanikol nárok na dávku, potom zaniká aj nárok na jej výplatu. Pokiaľ však nezanikol samotný nárok na dávku, môže byť po zastavení výplaty dávky, neskôr v priebehu času, výplata tejto dávky opätovne obnovená.

Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku v zásade zaniká po uplynutí jedného roka od smrti manželky. Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku sa však môže obnoviť, ak nastane niektorá z taxatívne uvedených zákonných skutočností podľa § 74 ods. 3 zákona o sociálnom poistení. Tieto skutočnosti sme už podrobnejšie rozobrali v predchádzajúcom texte.

5. Suma vdoveckého dôchodku

Podľa štatistických údajov zo stránky Sociálnej poisťovne bola k 31. júlu 2019 priemerná výška vyplácaného vdoveckého dôchodku v sume 207,55 eur.⁴⁷

5.1. Určenie sumy vdoveckého dôchodku

Vdovecký dôchodok patrí spolu s vdovským dôchodkom a sirotským dôchodkom do skupiny nepriamych dôchodkov, pre ktoré je špecifické, že poistná podmienka nároku na tieto pozostalostné dávky sa skúma na strane zomretého poistenca, a zároveň suma pozostalostného dôchodku je odvodená od sumy skutočného alebo fiktívneho dôchodku zomretého poistenca. Pritom suma vdoveckého dôchodku predstavuje jednotne 60 % sumy dôchodku zomretej poistenkyne. Prichádzajú do úvahy tieto alternatívy.

1. Vdovecký dôchodok po zomretej poberateľke starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku – vdovecký dôchodok je

⁴⁶ Podľa § 109 ods. 2 zákona o sociálnom poistení nárok na výplatu dávky vzniká splnením podmienok ustanovených týmto zákonom na vznik nároku na dávku, splnením podmienok nároku na jej výplatu a podaním žiadosti o priznanie alebo vyplácanie dávky.

⁴⁷ Priemerná výška vyplácaných dôchodkov. [online] [cit. 2019-08-30] Dostupné z: <<https://www.socpoist.sk/priemerna-vyska-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/1600s>>.

- určený v sume 60 % z tohto starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku jeho zomretej manželky.
2. Vdovecký dôchodok po zomretej poberateľke predčasného starobného dôchodku, ak sa predčasný starobný dôchodok vyplácal celé obdobie od priznania do dovŕšenia dôchodkového veku - vdovecký dôchodok je určený v sume 60 % z tohto predčasného starobného dôchodku.
 3. Vdovecký dôchodok po zomretej poberateľke predčasného starobného dôchodku, ak sa predčasný starobný dôchodok nevyplácal v určitom období od priznania do dovŕšenia dôchodkového veku, v prípade, že k úmrtiu došlo pred dovŕšením dôchodkového veku – vdovecký dôchodok je určený v sume 60 % predčasného starobného dôchodku, na ktorý mal zomretý rodič nárok v deň svojej smrti. Suma tohto predčasného starobného dôchodku sa však nanovo určí tak, že k sume predčasného starobného dôchodku, ktorá sa vyplácala ku dňu zániku nároku na jeho výplatu, sa pripočíta zvýšenie za obdobie dôchodkového poistenia získané po priznaní predčasného starobného dôchodku a pripočítajú sa sumy každoročnej valorizácie dôchodkov (zvýšenia podľa § 82 zákona o sociálnom poistení). Takto určená suma predčasného starobného dôchodku sa ešte zvýši o 0,5 % za každých začatých 30 dní, za ktoré sa predčasný starobný dôchodok nevyplácal.
 4. Vdovecký dôchodok po zomretej poberateľke predčasného starobného dôchodku, ak sa predčasný starobný dôchodok nevyplácal v určitom období od priznania do dovŕšenia dôchodkového veku, v prípade, že poberateľ predčasného starobného dôchodku zomrel v deň dovŕšenia dôchodkového veku alebo po tomto dni – vdovecký dôchodok je určený v sume 60 % zo sumy starobného dôchodku (transformovaného z predčasného starobného dôchodku). Suma tohto starobného dôchodku sa však nanovo určí tak, že k sume predčasného starobného dôchodku, ktorá sa vyplácala ku dňu zániku nároku na jeho výplatu sa pripočíta zvýšenie za obdobie dôchodkového poistenia získané po priznaní predčasného starobného dôchodku a pripočítajú sa sumy zvýšenia každoročnej valorizácie dôchodkov (zvýšenia podľa § 82 zákona o sociálnom poistení), avšak s výnimkou zvýšeni za kalendárne roky, v ktorých sa predčasný starobný dôchodok nevyplácal. Takto určená suma sa ešte zvýši o 0,5 % za každých začatých 30 dní, za ktoré sa predčasný starobný dôchodok nevyplácal.
 5. Vdovecký dôchodok po zomretej manželke, ktorá mala v čase smrti nárok na starobný dôchodok alebo získala počet rokov na nárok na invalidný dôchodok - vdovecký dôchodok je urč-

ný v sume 60 % zo starobného dôchodku alebo fiktívne určeného invalidného dôchodku, na ktorý by mala zomretá manželka nárok v čase smrti, resp. v čase vzniku fiktívnej invalidity ku dňu smrti.

5.2. Určenie sumy vdoveckého dôchodku z vyššieho z dvoch dôchodkov zomretej manželky

V praxi môže nastať situácia, že manželka, ktorá zomrela, splnila podmienky nároku na dva dôchodky. V týchto prípadoch sa suma vdoveckého dôchodku určí z vyššieho dôchodku.⁴⁸ V praxi ide o situáciu, keď je zomretá manželka v čase smrti poberateľkou invalidného dôchodku. Suma vdoveckého dôchodku sa určí jednak ako 60 % sumy aktuálne vyplácaného invalidného dôchodku a jednak ako 60 % sumy fiktívneho invalidného dôchodku (samozrejme len za podmienky, že zomretá manželka by v čase smrti spĺňala podmienky nároku aj na tento fiktívny invalidný dôchodok).

Príklad: Určenie vdoveckého dôchodku po poberateľke invalidného dôchodku. Manželka oprávneného na vdovecký dôchodok poberala v čase smrti invalidný dôchodok v sume 300 eur. V čase smrti mala 55 rokov. Pretože aj počas poberania invalidného dôchodku pracovala, ku dňu smrti získala celkovo 35 rokov obdobia dôchodkového poistenia a priemerný osobný mzdový bod má v hodnote 1. Podmienky nároku na fiktívny invalidný dôchodok ku dňu svojej smrti splnila, pretože poistenec vo veku nad 45 rokov potrebuje podľa § 72 ods. 1 písm. g) zákona o sociálnom poistení získať najmenej 15 rokov obdobia dôchodkového poistenia (získala 35 rokov). Aktuálna dôchodková hodnota v roku 2019 je 12,6657 eur. Suma fiktívneho invalidného dôchodku = $POMB(1) \times ODP(35) \times ADH 2019(12,6657 \text{ eur}) = 443,30 \text{ eur}$. K sume fiktívneho invalidného dôchodku ešte patrí valorizácia 2019 podľa § 82 a § 293dx zákona (+ 11,60 eur), teda spolu 454,90 eur. Výsledná suma fiktívneho invalidného dôchodku manželky je 454,90 eur a je vyššia ako suma aktuálne vyplácaného invalidného dôchodku manželky ku dňu smrti (454,90 eur > 300 eur). Preto sa suma vdoveckého dôchodku určí z vyššieho dôchodku v sume 454,90 eur. Vdovecký dôchodok sa bude v roku 2019 vypláčať v sume 60 % zo 454,90 eur, teda v sume 273 eur.

⁴⁸ Uvedené v § 75 ods. 1 druhá veta zákona o sociálnom poistení.

5.3. Určenie sumy vdoveckého dôchodku z dôchodku zvýšeného na minimálny dôchodok

Suma minimálneho dôchodku je stanovená na 136 % sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu platného k 1. januáru kalendárneho roka, v ktorom sa určuje suma starobného dôchodku alebo suma invalidného dôchodku vyplácaného po dovŕšení dôchodkového veku, ak poistenec získal minimálne kvalifikované obdobie dôchodkového poistenia v rozsahu 30 rokov.⁴⁹ Rozdiel medzi sumou minimálneho dôchodku a sumou dôchodku, ktorý by patril bez jeho zvýšenia na minimálny dôchodok, je financovaný zo štátneho rozpočtu z rozpočtovej kapitoly Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Pretože zvýšenie sumy dôchodku na sumu minimálneho dôchodku nie je vo svojej podstate dôchodkovou dávkou, ale dávkou štátnej sociálnej pomoci, a zároveň suma pozostalostnej dávky má byť odvodená zo sumy základného priameho dôchodku, na určenie sumy vdoveckého dôchodku sa zohľadňuje len suma starobného dôchodku a suma invalidného dôchodku bez jej zvýšenia na sumu minimálneho dôchodku.

6. Súbeh vdoveckého dôchodku a iných dávok dôchodkového poistenia a obmedzenie súm pozostalostných dávok po tom istom zomretom poistencovi

V prípade možného súbehu vdoveckého dôchodku s inými dôchodkovými dávkami môžu nastať u tej istej osoby (toho istého poistenca), ktorý je poberateľom vdoveckého dôchodku, nasledovné situácie:

- a) súbeh starobného dôchodku a vdoveckého dôchodku,
- b) súbeh predčasného starobného dôchodku a vdoveckého dôchodku,
- c) súbeh invalidného dôchodku a vdoveckého dôchodku,
- d) súbeh vdoveckého dôchodku a sirotského dôchodku,

⁴⁹ Hodnota 136 % sumy životného minima sa odvíja od posudzovania hmotnej núdze a je nastavená tak, aby poberateľ minimálneho dôchodku v zásade nebol odkázaný na dávku hmotnej núdze a príspevky k dávke hmotnej núdzi. Pozri: Dôvodová správa zákona č. 140/2015 Z. z. V prípade, že poistenec získal kvalifikované obdobie dôchodkového poistenia v rozsahu od 31 rokov do 39 rokov, suma minimálneho dôchodku sa zvyšuje za každý získaný ďalší rok nad získaných 30 rokov o 2 %. V prípade, že poistenec získal kvalifikované obdobie dôchodkového poistenia v rozsahu 40 a viac rokov, suma minimálneho dôchodku sa zvyšuje za každý ďalší získaný rok nad získaných 39 rokov až o 3 %.

- e) súbeh vdoveckého dôchodku a dvoch sirotských dôchodkov obojstranne osirelého dieťaťa,
- f) súbeh invalidného dôchodku, vdoveckého dôchodku a sirotského dôchodku,
- g) súbeh invalidného dôchodku, vdoveckého dôchodku a sirotských dôchodkov obojstranne osirelého dieťaťa.

6.1. Súbeh starobného dôchodku a vdoveckého dôchodku

Ide o situáciu, keď je poberateľ vdoveckého dôchodku v dôchodkovom veku a má priznaný starobný dôchodok. V prípade súbehu týchto dvoch dávok môže ísť o prípad, že poistencovi, ktorý poberá starobný dôchodok, zomrie manželka, a po manželke mu vznikne nárok na vdovecký dôchodok. V tomto prípade bude mať tento vdovec nárok na výplatu vdoveckého dôchodku až do svojej smrti, pretože dovŕšil dôchodkový vek.⁵⁰ Môže ísť aj o situáciu, že vdovec dosiahne dôchodkový vek a obnoví sa mu nárok na výplatu vdoveckého dôchodku, aj v tomto prípade bude mať tento vdovec nárok na výplatu vdoveckého dôchodku až do svojej smrti. Samozrejme, môže ísť aj o situáciu, že vdovcovi sa vyplácal vdovecký dôchodok aj pred dovŕšením dôchodkového veku (napr. z dôvodu, že sa stará o nezaopatrené dieťa) a následne sa bude vyplácať naďalej, tentoraz už v súbehu so starobným dôchodkom.

Pre riešenie súbehu týchto dôchodkov nie je podstatné, či nastala ako prvá skutočnosť smrť manželky alebo dovŕšenie dôchodkového veku spojeného s priznaním starobného dôchodku. Ak sú súčasne splnené podmienky nároku na výplatu starobného dôchodku a podmienky nároku na výplatu vdoveckého dôchodku, vypláca sa v plnej sume z týchto dôchodkových dávok tá dávka, ktorá je vyššia, a z dôchodkovej dávky, ktorej suma je nižšia, sa vypláca jedna polovica. Pri rovnakej sume dôchodkových dávok sa vypláca v sume jednej polovice vdovecký dôchodok.⁵¹

V praxi nevieme zovšeobecniť, ktorá dávka bude vyššia (a teda sa bude vyplácať v plnej sume), pretože samotná suma uvedených dôchodkov vychádza úplne z odlišných hodnôt dávkových parametrov u dvoch rozdielnych poistencov (žijúceho vdovca a zomretej manželky):

- a) sumu starobného dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy samotného poistenca vdovca ($POMB1 \times ODP1 \times ADH$),

⁵⁰ Pozri § 74 ods. 3 písm. e) zákona o sociálnom poistení.

⁵¹ Pozri § 81 ods. 2 zákona o sociálnom poistení.

- b) sumu vdoveckého dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy zomretej manželky vdovca ($0,6 \times \text{POMB2} \times \text{ODP2} \times \text{ADH}$).

Pretože suma vdoveckého dôchodku je len 60 % zo sumy dôchodku zomretej manželky, a tiež v dôsledku toho, že na Slovensku v minulosti mali a aj v súčasnosti majú muži vyššie príjmy zo zárobkovej činnosti v porovnaní so ženami, častejšie nastáva situácia, že suma starobného dôchodku vdovca prevyšuje sumu vdoveckého dôchodku po zomretej manželke.

6.2. Súbeh predčasného starobného dôchodku a vdoveckého dôchodku

Ide o situáciu, keď poberateľ vdoveckého dôchodku má nárok výplatu predčasného starobného dôchodku. V prípade súbehu týchto dvoch dávok môže ísť o prípad, že poistencovi, ktorý poberá predčasný starobný dôchodok, zomrie manželka, a po manželke mu vznikne nárok na vdovecký dôchodok. Môže ísť aj o situáciu, že vdovec poberajúci vdovecký dôchodok, požiadá o priznanie a výplatu predčasného starobného dôchodku.

Pre riešenie súbehu týchto dôchodkov nie je podstatné, či nastala ako prvá skutočnosť smrť manželky alebo priznanie predčasného starobného dôchodku. Ak sú súčasne splnené podmienky nároku na výplatu predčasného starobného dôchodku a podmienky nároku na výplatu vdoveckého dôchodku, vypláca sa v plnej sume z týchto dôchodkových dávok tá dávka, ktorá je vyššia, a z dôchodkovej dávky, ktorej suma je nižšia, sa vypláca jedna polovica. Pri rovnakej sume dôchodkových dávok sa vypláca v sume jednej polovice vdovecký dôchodok.⁵²

V praxi nevieme zovšeobecniť, ktorá dávka bude vyššia (a teda sa bude vyplácať v plnej sume), pretože samotná suma uvedených dôchodkov vychádza z odlišných hodnôt dávkových parametrov u dvoch rozdielnych poistencov (žijúceho vdovca a zomretej manželky):

- a) sumu predčasného starobného dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy samotného poistenca vdovca a tiež skutočnosť, aké dlhé obdobie poberá dôchodok pred dovŕšením dôchodkového veku (možné sú maximálne dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku; tomto prípade $\text{PS} = 0,875 \times \text{POMB1} \times \text{ODP1} \times \text{ADH}$),⁵³

⁵² Pozri § 81 ods. 2 zákona o sociálnom poistení.

⁵³ Predčasný starobný dôchodok (PS) priznaný dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku je znížený o 0,5 % za každých začatých 30 dní odo dňa vzniku nároku na predčasný starobný

- b) sumu vdoveckého dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy zomretej manželky vdovca ($0,6 \times \text{POMB2} \times \text{ODP2} \times \text{ADH}$).

Pretože suma vdoveckého dôchodku je 60 % zo sumy dôchodku zomretej manželky a suma predčasného starobného dôchodku je v prípade priznania dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku 87,5 % dôchodku vdovca, a tiež v dôsledku toho, že na Slovensku v minulosti mali a aj v súčasnosti majú muži vyššie príjmy zo zárobkovej činnosti v porovnaní so ženami, častejšie nastáva situácia, že suma predčasného starobného dôchodku vdovca prevyšuje sumu vdoveckého dôchodku po zomretej manželke.

Úvaha: ak je vyššia suma vdoveckého dôchodku, potom sa vdovcovi veľmi neoplatí požiadať o výplatu predčasného starobného dôchodku, pretože v dôsledku výplaty predčasného starobného dôchodku sa priamy dôchodok znižuje o 0,5 % za každých začatých 30 dní odo dňa vzniku nároku na predčasný starobný dôchodok do dovŕšenia dôchodkového veku. V prípade priznania predčasného starobného dôchodku dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku bude priamy dôchodok nižší o 12,5 % (akási „sankcia“ za skoršie priznanie dôchodku a teda dlhšie poberanie dôchodku). V prípade súbehu s vyšším vdoveckým dôchodkom sa tento dôchodok vypláca len v sume jednej polovice (úžitok z voľby predčasného starobného dôchodku je polovičný), avšak dôchodok znížený o stanovené percenta sa bude vyplácať až do smrti.

6.3. Súbeh invalidného dôchodku a vdoveckého dôchodku

Ide o situáciu, keď je poberateľ vdoveckého dôchodku zároveň invalidný a má nárok na invalidný dôchodok. V prípade súbehu týchto dvoch dávok môže ísť o prípad, že poistencovi, ktorý poberá invalidný dôchodok, zomrie manželka, a po manželke mu vznikne nárok na vdovecký dôchodok. Môže ísť aj o situáciu, že sa poberateľ vdoveckého dôchodku stane invalidným. Pre riešenie súbehu týchto dôchodkov nie je podstatné, či nastala ako prvá skutočnosť smrť manželky alebo vznik invalidity. Ak sú súčasne splnené podmienky nároku na výplatu invalidného dôchodku a podmienky nároku na výplatu vdoveckého dôchodku, vypláca sa v plnej sume z týchto dôchodkových dávok tá dávka, ktorá je vyššia, a z dôchodkovej dávky, ktorej suma je nižšia, sa vypláca

dôchodok do dovŕšenia dôchodkového veku ($730 \text{ dní} / 30 \text{ dní} = 24,3333$; $25 \times 0,5 = 12,5 \%$).
 $100 \% \text{ PS} - 12,5 \% \text{ PS} = 87,5 \% \text{ PS}$).

ca jedna polovica. Pri rovnakej sume dôchodkových dávok sa vypláca v sume jednej polovice vdovecký dôchodok.⁵⁴

V praxi nevieme zovšeobecniť, ktorá dávka bude vyššia (a teda sa bude vyplácať v plnej sume), pretože samotná suma uvedených dôchodkov vychádza z odlišných hodnôt dávkových parametrov u dvoch rozdielnych poistencov (žijúceho vdovca a zomretej manželky):

- a) sumu invalidného dôchodku podľa § 70 ods. 1 zákona ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy samotného poistenca vdovca, prípadne sumu invalidného dôchodku určitého podľa § 70 ods. 2 zákona, na ktorý vznikol nárok v období nezaopatrenosti dieťaťa, ovplyvňuje fiktívny osobný mzdový bod v stanovenej hodnote 0,67 a vek, v ktorom sa poistenec stal invalidným; okrem toho sumu invalidného dôchodku ovplyvňuje aj určená miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť,
- b) sumu vdoveckého dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy zomretej manželky vdovca.

Výsledok porovnania bude teda závisieť najmä od dĺžky obdobia poistenia a vymeriavacích základov v rozhodujúcom období dosiahnutých u poistenca – poberateľa invalidného dôchodku v postavení vdovca a jeho zomretej manželky a určená miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť na účely invalidity u vdovca.

V prípade súbehu invalidného dôchodku s mierou poklesu najviac 70 % a vdoveckého dôchodku je vdovecký dôchodok síce len 60 % z dôchodku zomretej manželky⁵⁵ ($0,6 \times \text{POMB1} \times \text{ODP1} \times \text{ADH}$), avšak invalidný dôchodok s mierou poklesu s mierou poklesu najviac 70 % je krátený o percento miery poklesu (napr. invalidný dôchodok s mierou poklesu 60 % je $0,6 \times \text{POMB2} \times \text{ODP2} \times \text{ADH}$). Podotýkame, že ide o odlišné hodnoty POMB a ODP, pretože ide o dvoch rozdielnych poistencov.

V prípade súbehu invalidného dôchodku s mierou poklesu o viac ako 70 % a vdoveckého dôchodku, vdovecký dôchodok je 60 % z dôchodku zomretej manželky ($0,6 \times \text{POMB1} \times \text{ODP1} \times \text{ADH}$), invalidný dôchodok je $\text{POMB2} \times \text{ODP2} \times \text{ADH}$). Hodnoty uvedených POMB a ODP sú odlišné, pretože ide o dvoch rozdielnych poistencov.

⁵⁴ Pozri § 81 ods. 2 zákona o sociálnom poistení.

⁵⁵ Vdovecký dôchodok je určený vo výške 60 % starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, na ktorý mala alebo by mal nárok zomretá manželka ku dňu smrti. V prípade poistenkyne – zomretej manželky, ktorej bol priznaný predčasný starobný dôchodok, je vdovecký dôchodok 60 % predčasného starobného dôchodku, na ktorý mala nárok zomretá manželka ku dňu smrti. V prípade, že zomretá manželka získala počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na „fiktívny“ invalidný dôchodok určený ku dňu smrti poistenca, pri sume invalidného dôchodku sa vychádza z invalidity s mierou poklesu o viac ako 70 %.

V tejto súvislosti poukazujeme na skutočnosť, že invalidita najt'ažšieho stupňa, presnejšie invalidita s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %, môže pozitívne ovplyvniť nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku po uplynutí jedného roka po smrti manželky. V prípade vzniku alebo trvania takejto invalidity má vdovec nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku v zásade až do svojej smrti, za podmienky, že nedôjde k zníženiu miery poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť na účely invalidity pod 71 %.

6.4. Súbeh vdoveckého dôchodku a sirotského dôchodku

Ide o situáciu, keď poistencovi, v postavení nezaopatreného dieťaťa, zomrel manžel a zároveň aj jeden z rodičov. Osoba nestráca status nezaopatreného dieťaťa podľa zákona o sociálnom poistení uzavretím manželstva, preto môže byť súčasne poberateľom sirotského dôchodku aj vdoveckého dôchodku.

Pre riešenie tohto súbehu nie je podstatné, v akom poradí nastala smrť manžela a smrť rodiča. Ak sú súčasne splnené podmienky nároku na výplatu vdoveckého dôchodku a sirotského dôchodku, vypláca sa v plnej sume z týchto dôchodkových dávok tá dávka, ktorá je vyššia, a z dôchodkovej dávky, ktorej suma je nižšia, sa vypláca jedna polovica.⁵⁶

V praxi nevieme zovšeobecniť, ktorá dávka bude vyššia (a teda sa bude vyplácať v plnej sume), a to napriek tomu, že vdovecký dôchodok predstavuje 60 % z dôchodku zomretého poistenca a sirotský dôchodok predstavuje len 40 % dôchodku zomretého poistenca, pretože samotná suma uvedených dôchodkov vychádza z odlišných hodnôt dávkových parametrov u dvoch rozdielnych zomretých poistencov:

- a) sumu vdoveckého dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy na platenie poistného na dôchodkové poistenie u zomrelej manželky,
- b) sumu sirotského dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy na platenie poistného na dôchodkové poistenie u zomretého rodiča.

6.5. Súbeh vdoveckého dôchodku a dvoch sirotských dôchodkov obojstranne osirelého dieťaťa

Ide o situáciu, keď poistencovi, v postavení nezaopatreného dieťaťa, zomreli v minulosti obaja rodičia, a zároveň mu zomrela aj manželka. Ak sú súčasne splnené podmienky nároku na výplatu vdoveckého

⁵⁶ Pozri § 81 ods. 2 prvá veta zákona o sociálnom poistení.

dôchodku a podmienky nároku na výplatu sirotských dôchodkov obojstranne osiroteneho dieťaťa, vypláca sa v plnej sume dôchodková dávka, ktorá je najvyššia, a zostávajúce dôchodkové dávky v sume jednej polovice.⁵⁷

V praxi nevieme zovšeobecniť, ktorá dávka bude najvyššia vyššia (a teda sa bude vyplácať v plnej sume), a to napriek tomu, že vdovecký dôchodok predstavuje 60 % z dôchodku zomretého poistenca a sirotský dôchodok predstavuje len 40 % dôchodku zomretého poistenca, pretože samotná suma uvedených dôchodkov vychádza úplne z odlišných hodnôt dávkových parametrov u troch rozdielnych zomretých poistencov:

- a) sumu vdoveckého dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy na platenie poistného na dôchodkové poistenie zomretej manželky,
- b) sumu sirotského dôchodku po matke ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy na platenie poistného na dôchodkové poistenie zomretej matky,
- c) sumu sirotského dôchodku po otcovi ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy na platenie poistného na dôchodkové poistenie zomretého otca.

6.6. Súbeh invalidného dôchodku, vdoveckého dôchodku a sirotského dôchodku

Teoreticky môže nastať situácia, že poistenec je zároveň invalidným, vdovcom aj sirotou a vznikne mu postupne nárok na invalidný dôchodok, vdovecký dôchodok a sirotský dôchodok. V plnej sume sa z týchto dôchodkových dávok vypláca tá dávka, ktorá je najvyššia. Zostávajúce dôchodkové dávky sa vyplácajú v sume jednej polovice.⁵⁸

Jednotlivé sumy uvedených dôchodkov vychádza úplne z odlišných hodnôt dávkových parametrov nakoľko:

- a) sumu invalidného dôchodku podľa § 70 ods. 1 zákona ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy samotného poistenca - vdovca, prípadne sumu invalidného dôchodku určeného podľa § 70 ods. 2 zákona, na ktorý vznikol nárok v období nezaopatrenosti dieťaťa, ovplyvňuje fiktívny osobný mzdový bod v stanovenej hodnote 0,67 a vek, v ktorom sa poistenec stal invalidným,
- b) sumu vdoveckého dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy zomretej manželky,

⁵⁷ Pozri § 81 ods. 4 zákona o sociálnom poistení.

⁵⁸ Pozri § 81 ods. 3 zákona o sociálnom poistení.

- c) sumu sirotského dôchodku ovplyvňuje dĺžka obdobia poistenia a vymeriavacie základy zomretého rodiča.

6.7. Súbeh invalidného dôchodku, vdoveckého dôchodku a sirotských dôchodkov obojstranne osirelého dieťaťa

Aj keď je to veľmi nepravdepodobné, teoreticky môže nastať aj situácia, že poistenec je zároveň vdovcom, invalidným, i nezaopatreným dieťaťom, ktorému zomreli obaja rodičia (obojstranne osirelým dieťaťom). V plnej sume sa z týchto dôchodkových dávok vypláca tá dávka, ktorá je najvyššia. Zostávajúce dôchodkové dávky sa vyplácajú v sume jednej polovice.⁵⁹ Inak platí obdobne to, čo bolo uvedené v predchádzajúcich statiach.

6.8. Obmedzenie súm pozostalostných dávok po tej istej zomretej poistenkyni

V prípade, že po zomretej poistenkyni zostal manžel a nezaopatrené dieťa, prípadne viac nezaopatrených detí, zákon ustanovuje maximálnu sumu úhrnu všetkých pozostalostných dávok po tom istom zomretom poistencovi. Prítom z podmienok nároku na pozostalostné dôchodky vyplýva, že ak je splnená podmienka získania potrebného poistného na strane zomretej poistenkyně, potom sú podmienky nároku na strane zomretej poistenkyně splnené aj pre vdovecký dôchodok aj pre sirotský dôchodok. Úhrn sumy týchto pozostalostných dôchodkových dávok nesmie presiahnuť 100 % dôchodkovej dávky zomretej poistenkyně, na ktorú mala alebo by bola mala nárok ku dňu smrti; odhliadnuc od prekročenia tejto sumy z dôvodu zaokrúhľovania dôchodkových dávok. Ak úhrn dôchodkových dávok presiahne túto sumu, suma každej z uvedených dôchodkových dávok sa zníži pomerne tak, aby maximálna suma nebola prekročená.⁶⁰

Situácia, že po zomretom poistencovi zostane viac pozostalých najbližších rodinných príslušníkov, nastáva v praxi veľmi často, v dôsledku čoho môže dôjsť aj k prekročeniu 100 % dôchodkovej dávky zomretého poistenca a následnému kráteniu pozostalostných dávok. Ako príklad uvedieme nasledovné situácie:

- a) vdovec a osirelé dieťa = 60 % dôchodku zomretej + 40 % dôchodku zomretej, teda nedochádza k prekročeniu 100 % dôchodku zomretej poistenkyně;

⁵⁹ Pozri § 81 ods. 3 zákona o sociálnom poistení.

⁶⁰ Pozri § 81 ods. 6 zákona o sociálnom poistení.

- b) vdovec a 2 osirelé deti = 60 % dôchodku zomretej + 40 % dôchodku zomretej + 40 % dôchodku zomretej = 140 %, teda dochádza k pomernému kráteniu dôchodkov: vdovecký dôchodok sa bude vyplácať v sume 42,85 % dôchodku zomretej poistenkyne, sirotský dôchodok 1 sa bude vyplácať v sume 28,57 % dôchodku zomretej poistenkyne, sirotský dôchodok 2 sa bude vyplácať v sume 28,57 % dôchodku zomretej poistenkyne.

V priebehu výplaty týchto pozostalostných dávok môže nastať situácia, že niektorému z poberateľov zanikne nárok na dôchodkovú dávku (napr. osirelé dieťa stratí postavenie nezaopatreného dieťaťa a zanikne mu nárok na výplatu sirotského dôchodku), prípadne môže nastať situácia, že nárok na dôchodkovú dávku vznikne aj ďalšiemu poberateľovi (napr. ďalšie dieťa začne znovu študovať a vznikne mu nárok na výplatu sirotského dôchodku). V týchto prípadoch sa sumy dôchodkových dávok ostatných poberateľov po tom istom poistencovi opätovne úmerne upravujú tak, aby dosahovali len maximálnu sumu 100 % dôchodku zomretého poistenca.⁶¹

7. Záver

Vdovecký dôchodok patrí spolu s vdovským dôchodkom a sirotským dôchodkom medzi pozostalostné dávky, zaradené do systému dôchodkových dávok v sociálnom poistení Slovenskej republiky. V prípade smrti manželky je potrebné na nárok na vdovecký dôchodok skúmať splnenie podmienky trvania manželstva ku dňu smrti poistenkyne, ako aj splnenie poistnej podmienky na strane zomretej manželky. Pri skúmaní splnenia poistnej podmienky na strane zomretej poistenkyne sa prejavuje naplno charakter vdoveckého dôchodku ako nepriameho a odvodeného dôchodku. Táto vlastnosť vdoveckého dôchodku sa prejavuje ďalej aj pri určení sumy vdoveckého dôchodku, či v obmedzení úhrnu súm pozostalostných dôchodkov do maximálne 100 % zo sumy dôchodku zomretého.

Nárok na výplatu vdoveckého dôchodku trvá minimálne po obdobie jedného roka po smrti manželky, čo umožňuje na určitý čas vdovcovi doplniť chýbajúci príjem. Po uplynutí tohto obdobia sa vdovecký dôchodok vypláca len vtedy, ak nastali určité zákonom predpísané skutočnosti, ktoré sa v tomto prípade viažu k osobe vdovca. Ide o skutočnosti, ktoré znemožňujú (invalidita, staroba), resp. oslabujú (starost-

⁶¹ Pozri § 81 ods. 6 posledná veta zákona o sociálnom poistení.

livosť o nezaopatrené dieťa) alebo oslabovali schopnosť vdovca vykonávať zárobkovú činnosť (výchova detí).

Aktuálnu právnu úpravu možno podrobiť určitej kritike v tom, že vdovec nemá nárok na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku pri starostlivosti o dieťa – poberateľa invalidného dôchodku s mierou poklesu nad 70 %, v dôsledku toho, že takéto dieťa sa nepovažuje za nezaopatrené. V tomto smere právna úprava neposkytuje rodinám zomretého manžela s dieťaťom poberateľom invalidného dôchodku s mierou poklesu nad 70 % adekvátnu sociálnu ochranu. Určité aplikačné ťažkosti môže spôsobiť aj nedostatok právnej úpravy pri definovaní výchovy dieťaťa i pri definovaní starostlivosti o dieťa na účely nároku na ďalšiu výplatu vdoveckého dôchodku.

V prípade možného súbehu vdoveckého dôchodku s inými dôchodkovými dávkami môže v praxi nastať súbeh s priamym dôchodkom (starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok, invalidný dôchodok) a môže nastať aj súbeh vdoveckého dôchodku s iným pozostalostným dôchodkom (sirotsky dôchodok, dva sirotské dôchodky). Tieto súbehy sa riešia na základe pravidla, že vyššia, resp. najvyššia dôchodková dávka sa vypláca v plnej sume a nižšia dôchodková dávka (prípadne viaceré dávky) sa vypláca v sume jednej polovice. V praxi nevieme zovšeobecniť, ktorá dávka bude najvyššia, resp. vyššia (a teda sa bude vyplácať v plnej sume), a to napriek tomu, že vdovecký dôchodok predstavuje len 60 % z dôchodku zomrelej poistenkyne. Ostatné dôchodky totiž vychádzajú (sú určené) z úplne odlišných hodnôt dávkových parametrov rozdielnych poistencov: priamy dôchodok je ovplyvnený vymeriavacími základmi a obdobím dôchodkového poistenia získaným zo strany vdovca, naopak vdovecký dôchodok ovplyvňujú vymeriavacie základy a obdobie dôchodkového poistenia zomrelej manželky, prípadný sirotsky dôchodok ovplyvňujú vymeriavacie základy a obdobie dôchodkového poistenia zomretého rodiča.

Použitá literatúra

Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 102 o minimálnej norme sociálneho zabezpečenia.

Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 128 o invalidných, starobných a pozostalostných dávkach. (Uverejnené v Zbierke zákonov pod č. 416/1991 Zb.).

Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia.

Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 269/2016 Z. z. o úprave dôchodkového veku a referenčného veku na rok 2017.

Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 227/2017 Z. z. o úprave dôchodkového veku a referenčného veku na rok 2018.

Počet vyplácaných dôchodkov [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<https://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>>.

Priemerná výška vyplácaných dôchodkov. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<https://www.socpoist.sk/646/1614s>>.

Priemerná výška vyplácaných dôchodkov. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<https://www.socpoist.sk/priemerna-vyska-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/1600s>>.

Rozhodnutie Nejvyššího správního soudu České republiky spis. zn. 4 Ads 28/2009 – 69 zo dňa 29. septembra 2009. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<http://www.nssoud.cz>>

Rozhodnutie Nejvyššího správního soudu České republiky spis. zn. 3 Ads 7/2003 zo dňa 7. augusta 2003 publikovaný tiež ako č. 198/2004 Sb. NSS. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<http://www.nssoud.cz>>

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky spis. zn. 3 So/210/2007 zo dňa 29. mája 2008. [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <<https://www.nsud.sk/rozhodnutia>>.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky spis. zn. 7 So 53/2008 zo dňa 16. apríla 2009. [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <<https://www.nsud.sk/rozhodnutia>>.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 4 So 101/2008 zo dňa 26. februára 2009. [online] [cit. 2019-08-25] Dostupné z: <<https://www.nsud.sk/rozhodnutia>>

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky spis. zn. 7 So 16/2009 zo dňa 24. septembra 2009 uverejnené pod č. 65 v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky 5/2011 [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete:

<https://www.nsud.sk/data/files/85_stanoviska_rozhodnutia_5_2011.pdf>.

Ústava Slovenskej republiky (ústavný zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov).

Vdovecký dôchodok (web Sociálnej poisťovne) [online] [cit. 2019-08-25]. Dostupné na internete: <<https://www.socpoist.sk/vdovecky-dochodok/1290s>>

VESELÝ, J. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 1. vyd. Praha : Linde Praha a. s., 2013. 312 s. ISBN 978-80-7201-915-1.

Vyhláška Federálního ministerstva práce a sociálních věcí č. 149/1988 Zb., kterou sa vykonáva zákon o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 310/2006 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 161/2015 Z. z. (Civilný mimosporový poriadok) v znení neskorších predpisov.